

УДК 338.26

DOI: 10.31891/2307-5740-2021-292-2-25

ПАНАСЕНКО Л. М.

ORCID ID: 0000-0003-1950-0518

e-mail: lixvan@gmail.com

Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

ПРОЦЕС ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті обумовлюється необхідність планування діяльності підприємства в сучасних умовах. Висвітлені погляди на процес планування та визначені їх недоліки, та на їх основі сформовано визначення процесу планування підприємства. Скориговано визначення процесу планування підприємства з урахуванням функціонального підходу до управління підприємством. Виділені етапи процесу планування підприємства та запропоновано доповнити останній етап застосуванням економіко-математичних методів, а саме лінійної регресії. Пропонується здійснювати відбір факторів, які впливають на планування прибутку підприємства, як кінцевого результату діяльності підприємства за значенням регресії. Так, фактори, параметри яких мають найбільше значення регресії, можуть використовуватися в виконанні планових завдань для забезпечення прибутку підприємства.

Ключові слова: управління підприємством; планування діяльності підприємства; процес планування; етапи процесу планування; економіко-математичні методи; лінійна регресія; функціональний підхід; кібернетичний підхід.

LARISA PANASENKO

Rauf Ablyazov East European University

IMPROVEMENT OF CORPORATE PLANNING PROCESS IN CURRENT CONDITIONS

The theoretical views of Ukrainian scholars on corporate planning and one of the key concepts – the planning process – are considered in the article. The necessity of planning for the enterprise in modern crisis conditions is substantiated. Despite the large number of publications on corporate planning, the concept of "planning process" is not fully defined by Ukrainian scholars. It does not have a clear structure and lacks clear sequence of stages. Interpretation of the concept of corporate planning is not adapted to modern crisis conditions. When applying the "planning process" the potential of economic and mathematical methods and possible automation is not realized.

Views on the planning process and their shortcomings are highlighted, and on their basis, the definition of the corporate planning process is formed. The definition of the corporate planning process is adjusted taking into account the functional approach to enterprise management. The stages of the enterprise planning process are highlighted. It is proposed to apply economic and mathematical methods at the last stage, namely linear regression. It is recommended to select the factors that affect the planning of enterprise profits and accordingly calculate the value of their regression. Thus, the factors whose parameters have the greatest value of regression can be used in the implementation of planned tasks of the enterprise to ensure the company's profit.

Selection of factors and calculation of the value of their regression can significantly improve the planning process and allow design an algorithm for specialized software.

Keywords: enterprise management; corporate planning; planning process; stages of the planning process; economic and mathematical methods; linear regression; functional approach; cybernetic approach.

Постановка проблеми у загальному вигляді,

її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

У процесі планування вирішуються та прораховуються такі основні завдання підприємства, як повне і ефективне використання всіх ресурсів організації; комплексне, якісне і швидке вирішення різноманітних завдань управління; завчасне визначення місця і причин відхилень значень характеристик об'єкта від заданих.

Уявити та пов'язати завдання та етапи без допомоги планування неможливо. Саме процес планування дозволяє уявити весь комплекс майбутніх завдань підприємницької діяльності і запобігти небажаним результатам. Особливо важливе планування в виробничій діяльності, де потрібні як передбачення на довгострокову перспективу, так і ґрунтовні дослідження, що передують плануванню.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дослідження джерел присвячених теоретичним та практичним аспектам процесу планування на підприємстві дозволяє виявити наявність декількох підходів до цього поняття. Серед дослідників, які висвітлювали організацію планування на підприємстві можна виділити таких українських вчених, як Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. [10], Зінь Е.А., Турченко М.О. [2]. Процес планування в свої працях висвітлював Батенко Л.П. [8]. Стратегічне планування в своїх працях висвітлювали Довгань Л.С. [1] і Шершньова З.С. [12]. Серед іноземних дослідників, які досліджували поняття «планування діяльності підприємства», можна виділити Р. Акоффа та А. Файоля. Проте питання висвітлення саме процесу планування потребує подальших наукових досліджень.

Що стосується процесу планування, то це поняття має досить багато трактовок та іноді не має чіткого визначення та структури, так в праці [6] процес планування визначається наступним чином:

«загальний зміст планування як процесу людської діяльності полягає в проектуванні бажаного майбутнього стану...» надалі саме процес планування не деталізується і елементи цього процесу не наводяться. В праці Іванової В.В. [3] стосовно процесу планування вказується що «результатом процесу планування є план, який завдяки використанню певних ресурсів та виконанню певних дій повинен забезпечити досягнення бажаної мети...» далі поняття процес не згадується, а описується поняття «цикл планування».

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Незважаючи на велику кількість публікацій стосовно планування діяльності підприємства поняття «процесу планування» не є повністю визначеним, не має чіткої структури та послідовності етапів. Не пристосоване поняття процесу планування підприємства до сучасних кризових умов. При застосуванні поняття «процесу планування» не є реалізованим потенціал до застосування економіко-математичних методів та можливої автоматизації шляхом створення спеціалізованого програмного забезпечення.

Формування цілей статті

Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів процесу планування підприємства та формування задачі його удосконалення в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу

Стан національної економіки України в сучасних кризових умовах функціонування зумовлює необхідність якісних змін в системі управління діяльності підприємства.

Дана проблема особливо актуальна сьогодні, коли підприємства в умовах карантину відчувають економічні проблеми та гостру нестачу багатьох видів ресурсів. В сучасних умовах в Україні проголошена ідеологія лібертаріанства, в якій визначається максимізація економічної свободи, зменшення ролі держави. Відповідно поняттю планування діяльності підприємства відводиться роль «пережитку минулого» та присвоюється негативний відтінок.

Кожне підприємство, плануючи свою діяльність, зобов'язане чітко представляти потребу на перспективу у фінансових, трудових і інтелектуальних ресурсах, джерела їхнього одержання, а також уміти точно розраховувати ефективність використання наявних засобів у процесі своєї роботи.

У сучасній економіці підприємці не можуть домогтися стабільного успіху, якщо не будуть чітко й ефективно планувати свою діяльність, постійно збирати й акумулювати інформацію як про стан цільових ринків, положення на них конкурентів, так і про власні перспективи і можливості.

Відкрита економічна структура підприємства, яка інтегрована в зовнішнє середовище зумовлює необхідність створення системи планування і управління підприємством здатної швидко і ефективно реагувати на ринкові потреби.

Тому механізми сучасного ринку не відкидають ідею планування. Скоріше за все, навпаки, в умовах нестабільної ринкової кон'юнктури, обумовленої динамізмом зовнішнього середовища, в якому функціонують підприємства, місце і значення планування зростає. Будь-яке господарське рішення, яке приймається за умов ризику, вимагає ретельного обґрунтування, прогнозування як майбутнього результату, так і умов його реалізації, що можна здійснити лише з допомогою засобів і методів планування.

Планування – це фактично попереднє прийняття рішення з метою досягнення певних цілей в майбутньому та засіб попередження помилок дій, скорочення кількості невикористаних можливостей. Планування спрямоване на активне пристосування об'єкту планування до зовнішніх умов. Стан підприємства в плановому періоді неможливо визначити однозначно, тому що він залежить від великої сукупності взаємопов'язаних мінливих умов та чинників, а рішення одних проблем та завдань може викликати появу інших (непередбачуваних).

Для реалізації методів управління та планування підприємством можна виділити два підходи: кібернетичний і функціональний. Більш прийнятним для планування діяльності підприємства є функціональний підхід. За функціональним підходом можна запропонувати таке визначення: процес планування – це послідовний процес який реалізовує аналіз поточного стану підприємства, визначає завдання діяльності, майбутні умови та обирає засоби реалізації завдань планування. Одночасно він виконує функції організування, мотивування, контролювання і регулювання. Це визначення більш реалізовується в сучасних умовах та відповідає функціональному підходу до управління підприємством. Також за цим підходом можна виділити етапи процесу планування, які зображені на рис. 1.

На першому етапі процесу планування визначається характеристика підприємства за минулі періоди, що представляє інтерес лише в тій мірі, в якій вона впливає на майбутнє чи сприяє кращій реалізації цілей майбутнього. Мислення категоріями зв'язку між минулим і майбутнім повинно означати, що за допомогою аналізу відхилень досягається мета – накопичення знань про економічні процеси і явища як всередині підприємства, так і вплив зовнішніх факторів на роботу підприємства. Такий аналіз визначає розвиток для формування майбутнього за рахунок навчання на минулих помилках.

Другий етап визначає характеристику підприємства, яка потрібна для планування його діяльності на майбутнє. Цей етап планування описаний в економічній літературі, визначені методи SWOT-аналізу [12] та інші методи оцінки сильних та слабких сторін, то наступний етап не повністю розкритий в літературі.

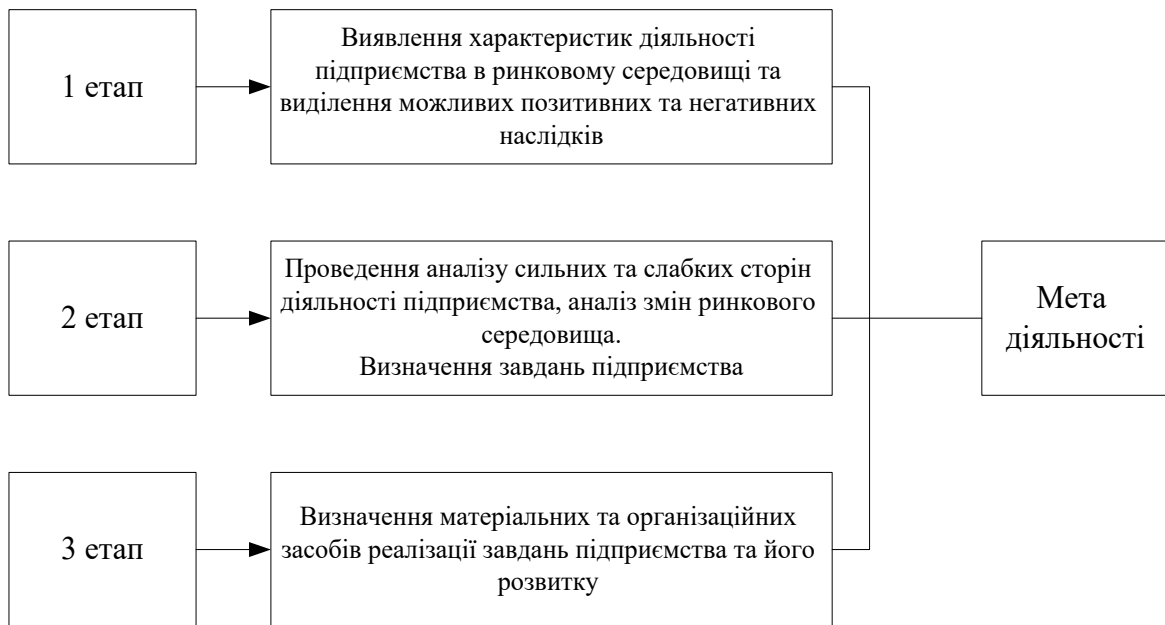

Рис. 1. Етапи процесу планування підприємства (розробка автора)

Визначення засобів реалізації завдань підприємства в умовах кризи є суттєвою проблемою, так як спостерігається нестача ресурсів, одночасно існує досить багато варіантів розв'язку. Тому для вирішення цієї проблеми можна застосувати економіко-математичні методи [9].

В доповнення цього підходу на етапі формування процесу планування можна запропонувати перелік факторів впливу на прибуток підприємства як кінцевий результат діяльності підприємства та вибір факторів, які здійснюють найбільший вплив за допомогою економіко-математичних методів. Можна назвати такі фактори прямого впливу на прибуток підприємства, як обсяг реалізації продукції, ціна продукції, собівартість продукції, заборгованість покупців.

В економічних розрахунках щодо факторів впливу у багатьох випадках між змінними існують залежності, коли кожному значенню однієї змінної відповідає не деяке певне, а множина можливих значень іншої змінної. Інакше кажучи, кожному значенню однієї змінної відповідає певний (умовний) розподіл іншої змінної. Така залежність отримала назву статистичної (або імовірної).

Виникнення поняття статистичної залежності обумовлюється тим, що залежна змінна підпадає під вплив неконтрольованих або неврахованих факторів, а також тим, що вимірювання значень змінних неминуче супроводжується певними випадковими похибками. В силу невизначеності статистичної залежності між X та Y для дослідження являє інтерес усереднена за X схема залежності. Така форма зв'язку між випадковими величинами називається регресією, тобто закономірністю у вимірюванні умовного математичного сподівання $Mx(y)$ [13].

Якщо залежність між двома змінними така, що кожному значенню однієї змінної відповідає певне умовне математичне сподівання іншої, то така статистична залежність називається кореляційною:

$$Mx(y)=F(x). \quad (1)$$

Найбільш простою залежністю є проста лінійна залежність або прямолінійна регресія, яка має вигляд:

$$Y=a_0+a_1x. \quad (2)$$

де a_0 – невідома константа; a_1 – коефіцієнт регресії.

Тому для доповнення етапу 3 можна запропонувати застосування лінійної регресії у визначенні засобів реалізації завдань підприємства в наступній послідовності: відбір факторів, які впливають на прибуток підприємства; оцінка впливу цього фактору за допомогою лінійної регресії; збір значень оцінки за факторами; відбір факторів, які мають найбільший вплив.

Ця послідовність зображена на рис. 2.

Застосування лінійної регресії дозволить надати визначеності третьому етапу процесу планування та суттєво його доповнить. В подальшому її використання дозволить сформулювати алгоритм для створення спеціалізованого програмного забезпечення (кібернетичного підходу), яке може використовуватися при плануванні діяльності підприємства. Дана пропозиція значно удосконалив процес планування підприємства, зробить його більш точним та здатним більш швидко реагувати на потреби ринку.

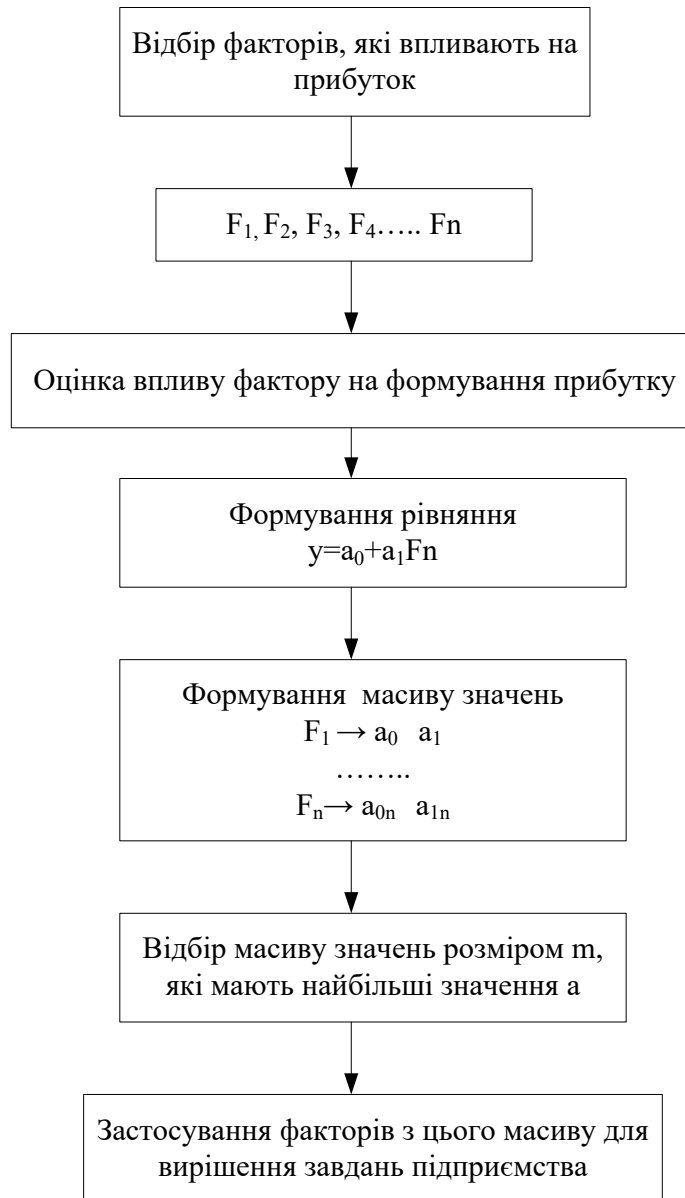

Рис. 2. Застосування лінійної регресії у визначенні засобів реалізації завдань підприємства (розробка автора)

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок

В статті проаналізовані теоретичні погляди на планування діяльності підприємства та одне з ключових понять – процес планування. Обумовлена необхідність планування для підприємства в сучасних кризових умовах. Висвітлено, що поняття «процес планування» не має чіткого визначення, має досить багато трактовок та не має послідовних етапів. Тому було запропоновано визначення процесу планування, його етапи та застосування лінійної регресії.

Визначено, що останній етап планування не достатньо висвітлений в літературі, тому було запропоновано для його реалізації застосувати економіко-математичні методи. Пропозиція полягає у визначенні факторів, які впливають на формування прибутку підприємства та оцінці визначених факторів за допомогою лінійної регресії. Ця пропозиція суттєво доповнить процес планування та може бути використана для подальших досліджень. На основі цих пропозицій може бути сформований алгоритм, як основа для спеціалізованого програмного забезпечення.

Література

1. Довгань Л. Є. Стратегічне управління / Л. Є. Довгань, Ю. В. Каракай, Л. П. Артеменко. – К. : Центр учб. л-ри, 2009. – 440 с.
2. Зінь Е. А. Планування діяльності підприємства / Е. А. Зінь, М.О. Турченко. – К. : ВД "Професіонал", 2004. – 320 с.

3. Іванова В.В. Планування діяльності підприємства / В.В. Іванова. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 472 с.
4. Костецька Н.І. Організація системи планування на підприємстві / Н.І. Костецька // Вісник ОНУ імені І.І. Мечнікова. – 2018. – Вип 7(72). – С. 121–126.
5. Наконечний С. І. Економетрія / С. І. Наконечний, Т. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2001. – 192 с.
6. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства / О. О. Орлов. – К. : Скарби, 2002. – 336 с.
7. Пасічник В. Г. Планування діяльності підприємства / В. Г. Пасічник, О. В. Акіліна. – К. : ЦНЛ, 2005. – 256 с.
8. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. / за заг. ред. В. Є. Москалюка. – К. : КНЕУ, 2005. – 384 с.
9. Стригуль Л. С. Напрямки застосування кореляційно-регресійного аналізу та коефіцієнтного методу фінансового аналізу для оцінки інвестиційної привабливості підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/3499/1/Stryhul_Nap_riamky%20zastosuvannia_2012.pdf.
10. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства / Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб. – К. : Каравела, 2015. – 368 с.
11. Швайка Л. А. Планування діяльності підприємства / Л. А. Швайка. – Львів : “Новий Світ-2000”, 2007. – 268 с.
12. Шершньова З. Є. Стратегічне управління : підручник / З. Є. Шершньова. – К. : КНЕУ, 2004. – 699 с.
13. Ус Г.О. Застосування регресійного методу при аналізі прибутку підприємства з виробництва тари / Г.О. Ус, О.О. Коваль // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. – 2020. – № 1 (28). – С. 7–14.

References

1. Dovhan L. Ye. Stratehichne upravlinnia / L. Ye. Dovhan, Yu. V. Karakai, L. P. Artemenko. – К. : Tsentr uchb. l-ry, 2009. – 440 s.
2. Zin E. A. Planuvannia diialnosti pidpriemstva / E. A. Zin, M.O. Turcheniuk. – К. : VD "Profesional", 2004. – 320 s.
3. Ivanova V.V. Planuvannia diialnosti pidpriemstva / V.V. Ivanova. – К. : Tsentr navchalnoi literatury, 2006. – 472 s.
4. Kostetska N.I. Orhanizatsiia systemy planuvannia na pidpriemstvi / N.I. Kostetska // Visnyk ONU imeni I.I. Mechnikova. – 2018. – Vyp 7(72). – S. 121–126.
5. Nakonechnyi S. I. Ekonometriia / S. I. Nakonechnyi, T. O. Tereshchenko. – К. : KNEU, 2001. – 192 s.
6. Orlov O.O. Planuvannia diialnosti promyslovoho pidpriemstva / O. O. Orlov. – К. : Skarby, 2002. – 336 s.
7. Pasichnyk V. H. Planuvannia diialnosti pidpriemstva / V. H. Pasichnyk, O. V. Akilina. – К. : TsNL, 2005. – 256 s.
8. Planuvannia diialnosti pidpriemstva : navch. posib. / za zah. red. V. Ye. Moskaliuka. – К. : KNEU, 2005. – 384 s.
9. Stryhul L. S. Napriamky zastosuvannia koreliatsiino-rehresiinoho analizu ta koefitsiientnoho metodu finansovoho analizu dlia otsinky investytsiinoi pryvablyvosti pidpriemstva [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/3499/1/Stryhul_Nap_riamky%20zastosuvannia_2012.pdf.
10. Tarasiuk H.M. Planuvannia diialnosti pidpriemstva / H.M. Tarasiuk, L.I. Shvab. – К. : Karavela, 2015. – 368 s.
11. Shvaika L. A. Planuvannia diialnosti pidpriemstva / L. A. Shvaika. – Lviv : “Novyi Svit-2000”, 2007. – 268 s.
12. Shershnova Z. Ye. Stratehichne upravlinnia : pidruchnyk / Z. Ye. Shershnova. – К. : KNEU, 2004. – 699 s.
13. Us H.O. Zastosuvannia rehresiinoho metodu pry analizi prybutku pidpriemstva z vyrobnytstva tary / H.O. Us, O.O. Koval // «Visnyk Shhidnoievropeiskoho universytetu ekonomiky i menedzhmentu». – 2020. – № 1 (28). – S. 7–14.

Надійшла / Paper received : 16.03.2021

Надрукована/Printed : 01.06.2021